

Otvorenosť, flexibilita a priestupnosť vo vzdelávacom systéme a medzi školou a trhom práce

Katarína Vančíková, Stanislav Lukáč a Renáta Hall

Vízia vzdelávania na Slovensku

Štát garantuje **rovný prístup** ku kvalitnému vzdelaniu.

Vzdelávanie je **dostupné** pre všetkých, čo znamená, že dokáže dostatočne včas **eliminovať riziká** neskoršieho zlyhania, vytvára priestor na **naplnenie potenciálu** všetkých učiacich sa a tým aj príležitosť pre každého jednotlivca žiť **plnohodnotný a zmysluplný život**.

Otvorenosť, flexibilita a priestupnosť vo vzdelávacom systéme a medzi školou a trhom práce

Hlavné témy prezentácie

- Štát nedokáže zabezpečiť **dostupnosť vzdelávania** na všetkých jeho stupňoch
- Na Slovensku dochádza k priskorému rozdeľovaniu žiakov do **výberových a nevýberových** vzdelávacích dráh
- Existujú skupiny ľudí, ktorí sa **nedokážu dostať** na vyššie stupne vzdelávania
- Vzdelávací systém nedokáže včas **vyrovnávať šance** a **kompenzovať znevýhodnenia**

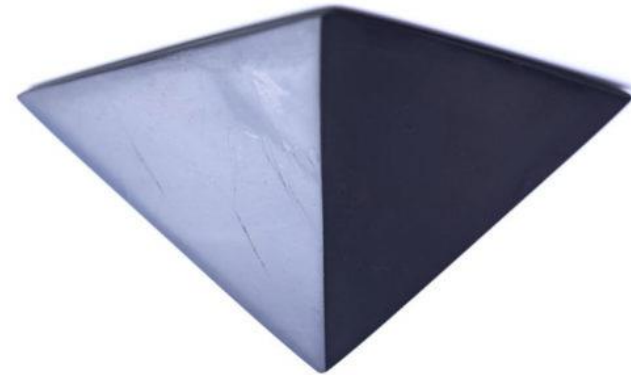
Z pohľadu dostupnosti **stojí** náš vzdelávací systém **na hlave**

vysokoškolské vzdelávanie – vrchol
pre vybraných

raná starostlivosť a predškolské vzdelávanie
– základy
pre všetkých

vysokoškolské vzdelávanie – vrchol
pre všetkých

raná starostlivosť a predškolské vzdelávanie
– základy
pre vybraných

Raná starostlivosť o deti do 3 rokov **nie je** chápaná ako základný **predpoklad** úspešného predškolského vzdelávania

- Programy ranej starostlivosti o deti do 3 rokov sú **oddelené** od programov určených pre staršie deti
- Raná starostlivosť o deti do 3 rokov je vnímaná **ako ambulatná sociálna služba**
- Dostupnosť systému **včasnej intervencie** pre deti so zdravotným postihnutím či rizikovým vývinom a ich rodiny je **obmedzená**
- Deti a rodiny, ktoré žijú v **podmienkach sociálneho vylúčenia**, nemajú **žiadnu možnosť** zapojiť sa do programu starostlivosti o deti do 3 rokov

Predškolské vzdelávanie je **najmenej dostupné** pre tie deti, ktoré ho **potrebujú najviac**

Podiel detí v MŠ a ŠMŠ z celkovej populácie 3- až 5-ročných (2017)

GELNICA 44 %

KOŠICE-OKOLIE 49 %

KEŽMAROK 51 %

- Materské školy **navštevuje** približne len **tretina** rómskych detí (IVP a UHP, 2019).
- Podľa odhadov To dá rozum MŠ **nenavštevuje až 60 % detí** so zdravotným znevýhodnením.

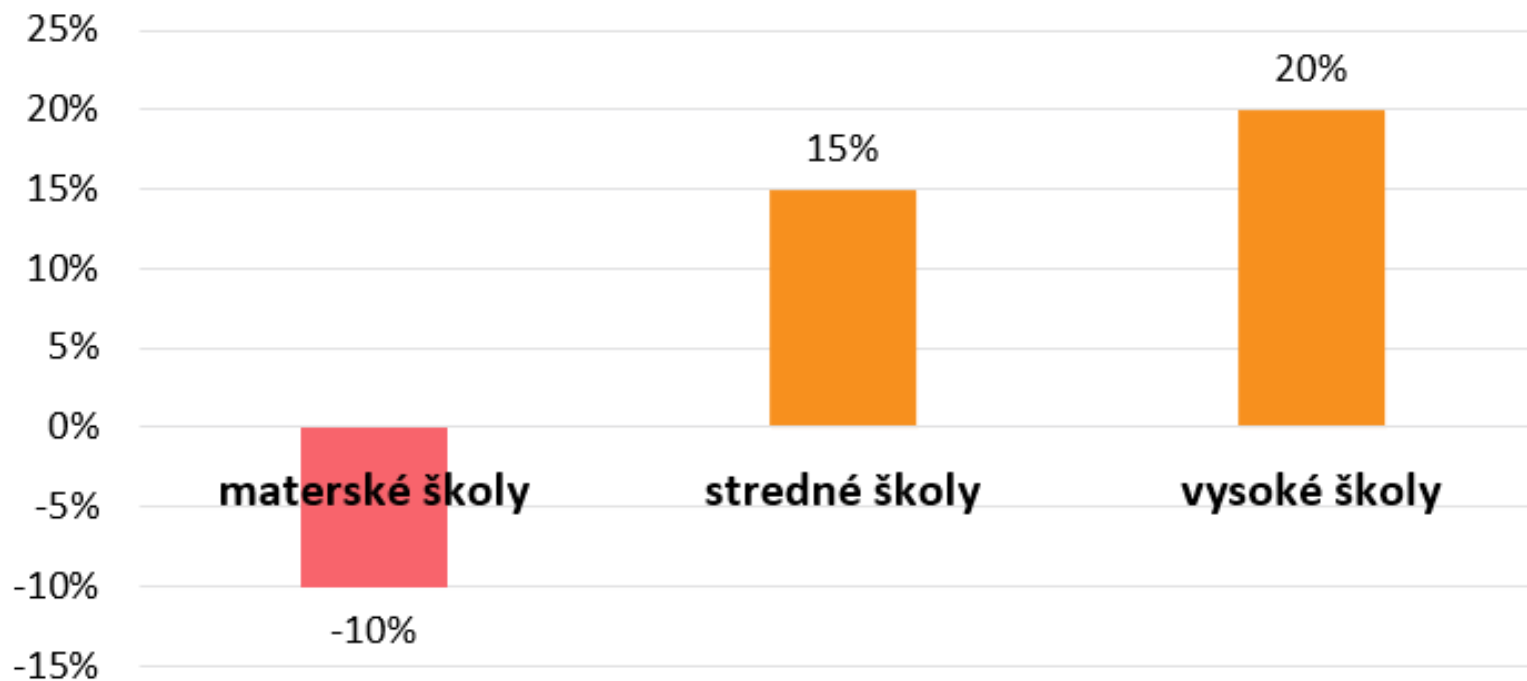
Nebezpečná **redukcia problému** nedostupnosti na otázku budovania kapacít miest v MŠ

- Dostupnosť ranej starostlivosti a predškolského vzdelávania **nie je** len o **dobudovaní kapacít miest v MŠ** či **odstránení fyzických bariér**
- Kľúčová je otázka **personálnych** a **pedagogických** kapacít

Kým o miesto v materskej škole treba **zabojuvať**, miesto na strednej či vysokej škole je **takmer isté**

Voľné kapacity miest na jednotlivých stupňoch
vzdelávacej sústavy v roku 2018

Voľných miest na vysokých školách môže byť ešte viac, keďže maturanti **odchádzajú do zahraničia**

- V roku 2016 študovalo v zahraničí až **17 % populácie našich vysokoškolákov**, pričom priemer krajín OECD bol 2 % (OECD, 2018)

**Aké máš plány po skončení štúdia na strednej škole?
Označ všetky odpovede, s ktorými súhlasíš.**

Začať študovať na vysokej škole na Slovensku	56.0%
Začať študovať na vysokej škole v zahraničí	47.8%
Zamestnať sa v zahraničí	27.4%
Zamestnať sa na Slovensku v mojom alebo v príbuznom odbore	18.0%
Pokračovať v práci, ktorú som mal/a počas štúdia/praxe	12.4%
Zamestnať sa na Slovensku v inom odbore, aký študujem	7.8%
Zatiaľ som nad tým neuvažoval/a	6.4%
Iné	2.3%
neviem	0.1%

Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, realizovaný v roku 2018

vzorka: 2 827 žiakov SŠ

Tam, kde je **selekcia** nebezpečná, **funguje**, tam, kde je opodstatnená, **chýba**

MŠ

„Ale eticky sa nám zdá určite spravodlivejšie, keď matka, ktorá ide po dvoch deťoch do práce, že má väčší nárok na tú materskú školu.“

(zamestnankyne referátu škôl a školských zariadení)

SŠ

„A, bohužiaľ, tie stredné školy ich všetkých zoberú, aj keď na to z nášho pohľadu nemajú predpoklady, ale systém je nastavený tak.“

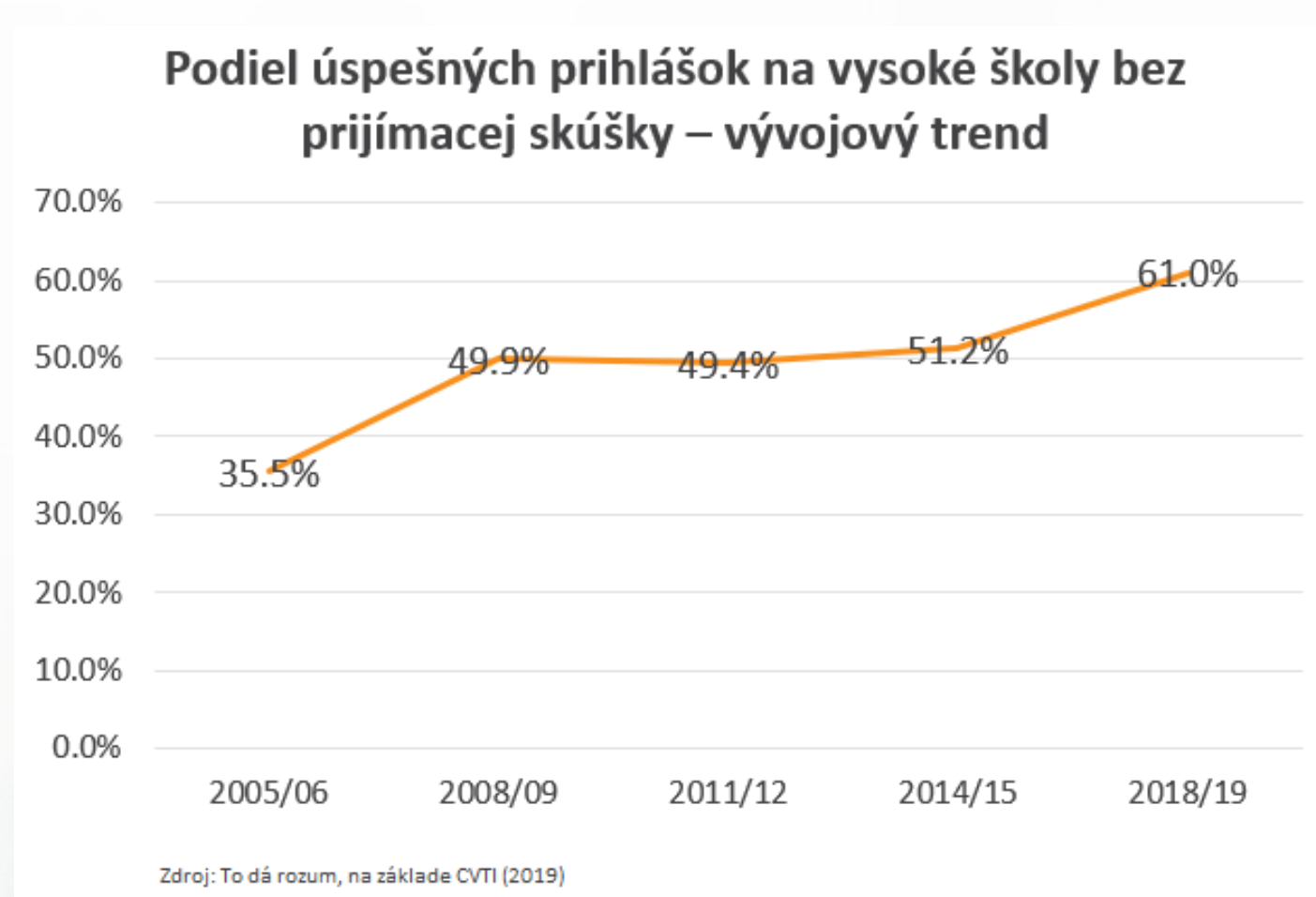
(riaditeľ základnej školy)

VŠ

„A tie vysoké školy berú ako po nebohom. Oni budú aj neviem koľkokrát ešte organizovať tie prijímačky. Ešte pomaly v októbri, aby doplnili stavy.“

(riaditeľka strednej odbornej školy)

Vysoké školy upúšťajú od prijímacích skúšok

80 % vysokoškolákov v zahraničí, ktorí sa zapojili do dotazníkového prieskumu To dá rozum, si myslí, že VŠ tým vysielajú signál, že **na výbere kvalitných študentov nezáleží.**

K selekcii dochádza už v prvých rokoch povinného vzdelávania

Vek, v ktorom prvýkrát dochádza k rozdeľovaniu vzdelávacích dráh – porovnanie SR a vybraných krajín EÚ (podľa dostupnosti údajov)

krajina EÚ	vek						
	10	11	12	13	14	15	16
	Rakúsko	Česká republika	Belgicko	Luxembursko	Taliansko	Estónsko	Dánsko
	Nemecko	Maďarsko	Holandsko	Bulharsko	Slovinsko	Grécko	Fínsko
		Slovensko			Chorvátsko	Írsko	Poľsko
					Rumunsko	Portugalsko	Španielsko
							Švédsko
							Spojené Kráľovstvo
							Litva
							Lotyšsko

Zdroj: To dá rozum, na základe údajov OECD (2016)

Vyššie vzdelanie **je** a zároveň **nie je** dostupné pre všetkých

Žiaci a žiačky so **zdravotným znevýhodnením**

- Kým na základných školách tvoria deti so zdravotným znevýhodnením 11 % všetkých žiakov, na stredných školách už len necelých 7 %.
- Veľká časť študuje na **nematuritných odboroch** (28 %), čo im bráni pokračovať v štúdiu na VŠ a uplatniť sa na trhu práce.
- **Len časť** žiakov so zdravotným znevýhodnením **pokračuje** po maturite v štúdiu **na vysokej škole**. V roku 2018 ich bolo v maturitných programoch viac než **7-tisíc**, na vysokých školách len **tisíc**.

Vyššie vzdelanie **je** a zároveň **nie je** dostupné pre všetkých

Žiaci a žiačky zo **sociálne znevýhodňujúceho prostredia**

- Tretina žiakov z rómskych vylúčených lokalít ukončila v roku 2017/18 povinnú školskú dochádzku bez dosiahnutého základného vzdelania (IVP a ÚHP, 2019).
- V štúdiu po ukončení povinnej školskej dochádzky pokračuje menej ako polovica žiakov z rómskych vylúčených lokalít (IVP a ÚHP, 2019).
- V systéme stredného školstva navštevujú najmä triedy praktických škôl a odborných učilíšť, ktoré sú **určené pre žiakov s mentálnym postihnutím** alebo v triedach stredných odborných škôl. Nezriedka však v 2-ročných odboroch **bez výučného listu**.
- Na vysokých školách ich nájdeme ojedinele. V akademickom roku 2017/18 bolo na VŠ v SR zapísaných len 8 % mladých ľudí vo veku 19 – 23 rokov, ktorým sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi. V populácii Rómov je **maximálne 1 %** ľudí s **vysokoškolským vzdelaním**.

Dostupnosť **nie je** len o **budovách** a **voľných**
„stoličkách“

Budovy, triedy, stoličky – kapacity voľných miest

=

predpoklad dostupnosti

Schopnosť systému/škôl reagovať na potreby učiacich sa

=

dostupnosť

Vzdelávací systém nedokáže dostatočne včas **vyrovnávať šance a kompenzovať znevýhodnenia**

- V systéme sa nachádzajú rôzne nákladné a nie vždy efektívne opatrenia, ktoré sa zavádzajú v **dôsledku zlyhania systému** na predchádzajúcich vzdelávacích stupňoch.
 - Nulté ročníky
 - Kurzy na dokončenie základného vzdelania

HAZARD

Predpokladá sa, že keby sa v celej Európe znížil podiel tých, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, iba o 1 %, znamenalo by to každoročne takmer o pol milióna viac kvalifikovaných mladých ľudí. (Správa Európskeho parlamentu, 2011)

HAZARD S ĽUDSKÝM ŠŤASTÍM

Vízia vzdelávania na Slovensku

Slovensko je vďaka novému systému vzdelávania atraktívna a inovatívna krajina. Ľudia krajinu neopúšťajú, ale do nej prichádzajú.

Jednotlivé vzdelávacie úrovne sú otvorené, flexibilné a priestupné. Študijné programy kombinujú akademické vzdelávanie so špecializovanou odbornou prípravou a prepájajú teoretické a praktické učenie.

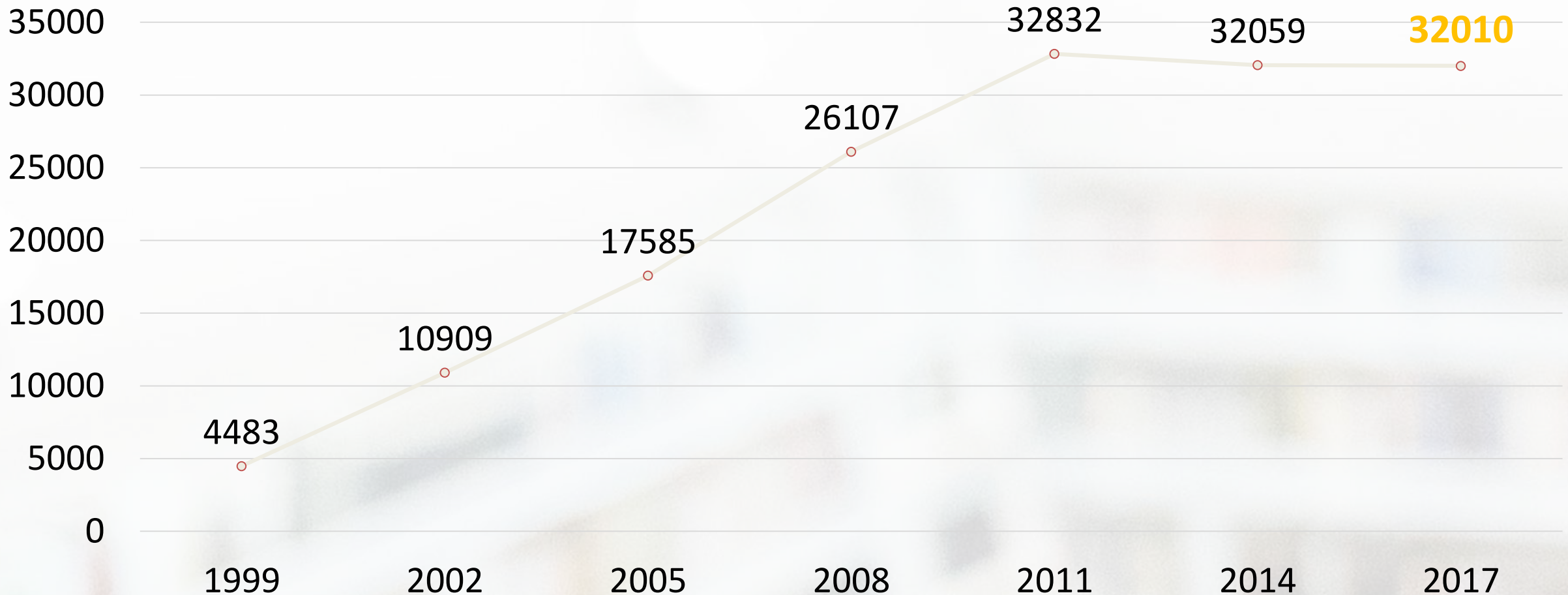
Hlavné témy prezentácie

Prečo veľké množstvo študentov a študentiek odchádza za vysokoškolským štúdiom do zahraničia?

Prečo študenti a študentky na Slovensku nekončia svoje vysokoškolské štúdium bakalárom?

Zo Slovenska odchádza na VŠ v zahraničí čoraz väčší podiel študentov a študentiek

Počet vysokoškolákov zo Slovenska študujúcich v zahraničí

Študentov pri rozhodovaní ovplyvňujú viaceré faktory (1)

Ktoré faktory ovplyvnili to, že ste odišli študovať do zahraničia?

Vyberte všetky relevantné odpovede.

	ČR	Ostatné krajiny	Všetci respondenti
Lepšie renomé škôl než na slovenských VŠ	90,8 %	76,8 %	85,4 %
Záujem o skúsenosť žiť v zahraničí	47,2 %	67,3 %	55,0 %
Vyššia uplatniteľnosť na trhu práce	45,6 %	60,0 %	51,1 %
Odporúčania	61,9 %	31,2 %	50,1 %
Počet respondentov	862	542	1404
<small>Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018</small>			

Študentov pri rozhodovaní ovplyvňujú viaceré faktory (2)

- Respondenti sa najviac rozhodovali na základe odporúčaní od kamarátov a známych so skúsenosťou so štúdiom zo zahraničia
- V ČR zohrávala rolu aj lacnejšia a menej administratívne náročná prihláška a prijímacie konanie a relatívna blízkosť k domovu
- Pre pätinu študentov v ČR aj možnosť predĺžovať štúdium o rok bez potreby platiť školné

Respondenti študujúci v zahraničí hodnotili svoje štúdium pozitívnejšie ako študenti u nás

Aké sú **najväčšie rozdiely** vo vnímaní štúdia?

- Vysokoškooláci v zahraničí sa cítia **štúdiom rozvíjaní vo viacerých oblastiach** ako študenti na Slovensku
- Tiež sa častejšie učia prostredníctvom **aktivizujúcich metód výučby**
- Pozitívnejšie hodnotili aj prácu a prístup pracovníkov a pracovníčok **študijných oddelení**
- Viac ako 90 % respondentov v zahraničí by **odporučilo svoj študijný program** známemu

Väčšina respondentov sa po štúdiu neplánuje vrátiť

68 %

sa neplánuje po skončení štúdia vrátiť na Slovensko

40,5 %

z nich neuvažuje nad návratom ani v budúcnosti

Študentov od návratu najviac odrádza korupcia a slabé pracovné uplatnenie

Čo Vás odrádza od návratu naspäť na Slovensko? Vyberte všetky relevantné odpovede.			
	Všetci respondenti (%)	<i>Respondenti, ktorí sa plánujú vrátiť (%)</i>	<i>Respondenti, ktorí sa neplánujú vrátiť, resp. ešte nevedia (%)</i>
Vysoká miera korupcie	73.9	74.5	73.2
Nízke platové ohodnotenie	73.5	71.3	75.7
Nízka kvalita verejných služieb (napr. zdravotníctvo)	59.6	57.3	61.9
Nedostatok pracovných príležitostí	53.9	46.9	60.9
Uzavretosť Slovákov voči zmenám a inováciám	48.4	46.1	50.8
Nižšia životná úroveň	48.4	40.0	56.8
Počet respondentov	1404	703	701

Na Slovensku prevažná väčšina bakalárov pokračuje v štúdiu na druhom stupni

Najvyššie dosiahnuté vysokoškolské vzdelanie % populácie 25- až 64-ročných

	% populácie 25- až 64-ročných s prvostupňovým VŠ titulom ako najvyšším dosiahnutým vzdelaním	% populácie 25- až 64-ročných s druhostupňovým VŠ titulom ako najvyšším dosiahnutým vzdelaním
Slovensko	3	20
Priemer OECD	17	12
Priemer EÚ22	14	14
Zdroj: OECD		

Aké sú dôvody študentov bakalárskeho štúdia pokračovať ďalej?

Prečo chcete pokračovať na 2. stupni štúdia?	
<i>Vyberte všetky relevantné odpovede.</i>	
Chcem sa ďalej rozvíjať vo svojom odbore	70,2 %
Bakalársky titul nikto neberie vážne	50,4 %
Na profesiu, ktorú chcem robiť, nestačí bakalársky titul	44,2 %
Zamestnávateľa nemajú záujem o bakalárov	40,2 %
Bakalári zarábajú menej ako absolventi 2. stupňa	27,9 %
Počet respondentov	1833
<small>Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018</small>	

- Bakalári **zarábajú** v priemere o **400 eur menej** ako absolventi druhého stupňa

Ďalšie dôvody, ktoré prispievajú k udržovaniu súčasného stavu

- Doterajší **model financovania** motivuje verejné VŠ prijímať čo najviac bakalárov na druhý stupeň štúdia
- Na druhý stupeň sa **dostane takmer každý**, kto o to prejaví záujem
- Predtým súvislé štúdium bolo **rozdelené iba formálne**. Absolventom bakalárskeho štúdia **chýba praktická príprava**.
- Časť učiteľov **nevidí** v rozdelení štúdia **zmysel**

Záver

- Študenti **odchádzajú študovať do zahraničia čoraz vo väčšom** podiele kvôli získaniu kvalitnejšieho vzdelania, s ktorým sa lepšie uplatnia. Rozhodujú sa aj vďaka **odporúčaniam od kamarátov a známych**, ktorí majú skúsenosť so štúdiom v zahraničí.
- Našich študentov v zahraničí **odrádzajú od návratu** hlavne **celospoločenské problémy** a presvedčenie, že na Slovensku **nie je dostatok zaujímavých pracovných príležitostí**.
- Pokiaľ nebudú **bakalárske programy** koncipované ako **plnohodnotná príprava** pre trh práce, **nebudú** ich absolventi pre zamestnávateľov **atraktívni** a **študenti budú** po ich absolvovaní **pokračovať** na druhom stupni štúdia.

Vízia vzdelávania na Slovensku

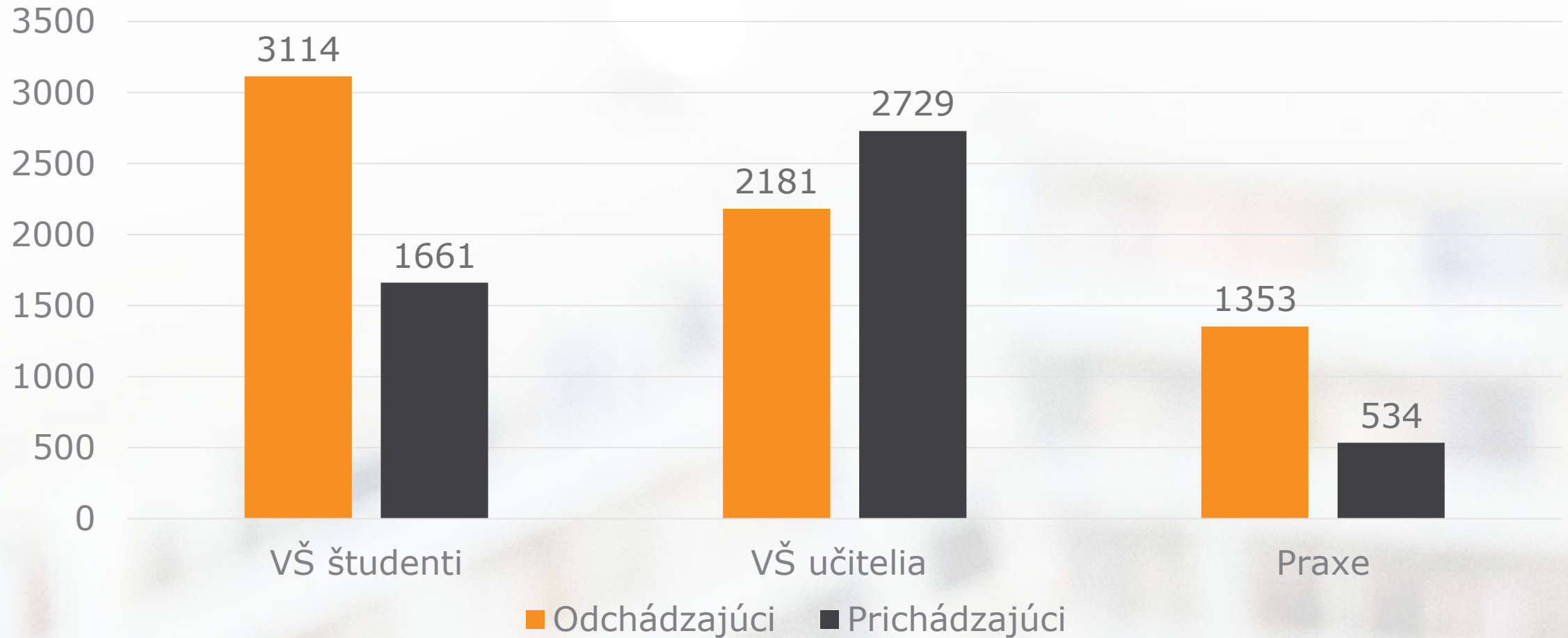
Vzdelávacie prostredia majú medzinárodný charakter, podporujú mobilitu študujúcich a vyučujúcich a ich zapájanie sa do medzinárodných projektov.

Štruktúra prezentácie

- Študentov **medzinárodné mobility nelákajú**, učitelia sú aktívnejší
- Problémy spojené s mobilitou
- **Akademický incest** na Slovensku
- Absolventi so **zahraničným titulom** sú zamestnávateľmi **žiadanejší**
- Čo **absolventom VŠ na Slovensku** chýba?

Medzinárodné mobility študentov, absolventov a VŠ učiteľov

Erasmus+ a SAIA počty účastníkov mobilít v roku 2016/2017

Problémy spojené s mobilitou

(Všetky relevantné odpovede. V tabuľke je výber z 13 učitelia, z 19 študenti, z 12 doktorandi)

Študenti 1. a 2. stupňa		Doktorandi		VŠ učitelia	
Nutnosť dohnať študijné povinnosti po návrate	34,9 %	Administratívna náročnosť	33,6 %	Množstvo mojich pracovných povinností	39,5 %
O mobilitu sa nezaujímam	27,7 %	O mobilitu sa nezaujímam	27,3 %	Nedostatočné finančné krytie pobytov v zahraničí	25,9 %

Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018. Počet respondentov: 3 835 študentov 1. a 2. stupňa VŠ, 614 doktorandov, 852 VŠ učiteľov

Akademický incest na Slovensku

- **81 % študentov sa zapísalo na 2. stupeň** na tej istej VŠ, kde získali Bc. (MŠVVaŠ SR 2018)
- **72,4 % respondentov spomedzi doktorandov** študuje tam, kde získali 2. stupeň VŠ

Dôvody pokračovať na rovnakej škole:

Výber troch najčastejších dôvodov:

- školiteľ vypísal tému po vzájomnej konzultácii (48,5 %)
- je to prirodzené (45,1 %)
- pokračovanie v dobrej spolupráci (39,5 %)

Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018. Počet respondentov: 445 študentov doktorandského štúdia, ktorí sa rozhodli pokračovať na PhD. na tej istej VŠ, kde získali druhý stupeň VŠ

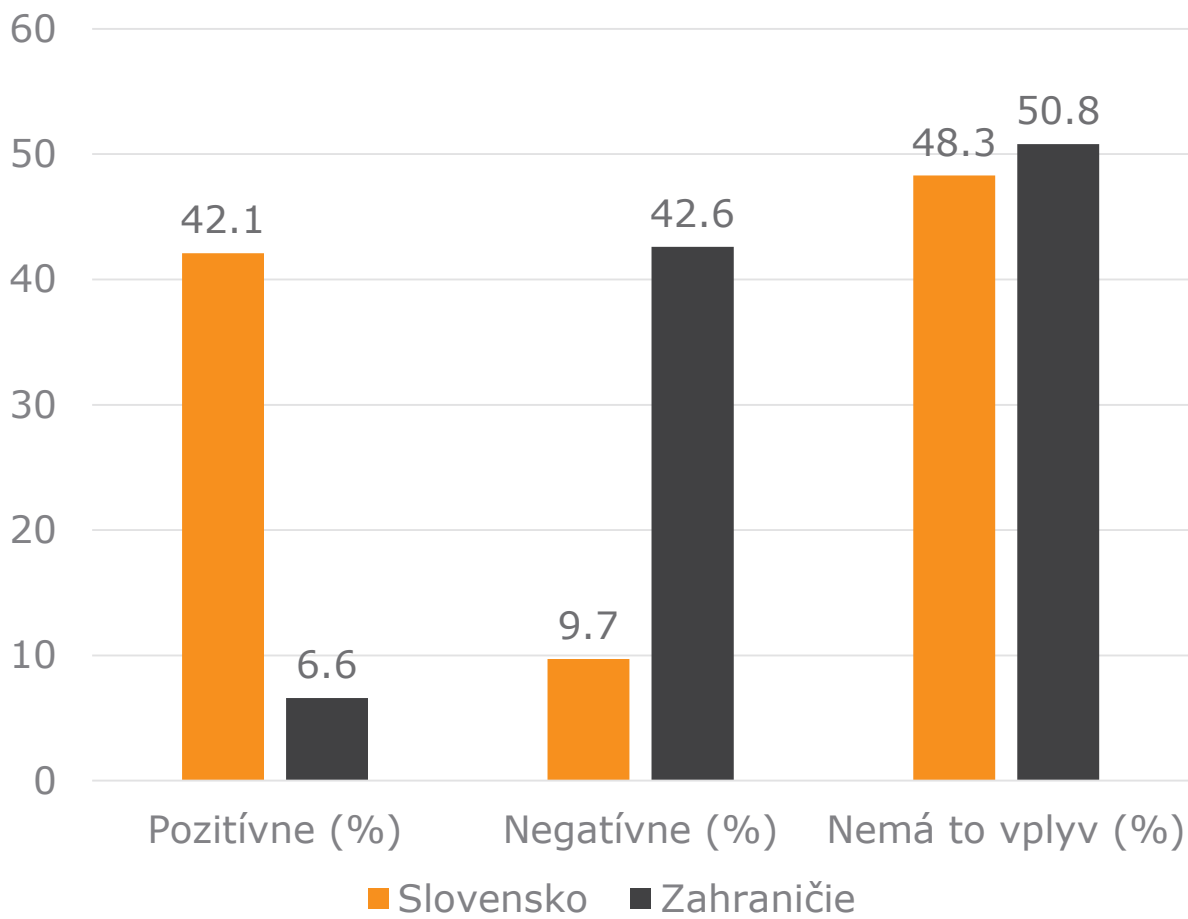
Dôvody ísť na inú školu:

spolupráca so špičkovým školiteľom (48,6 %), zmena odboru (20 %) a na škole nebolo PhD (19 %)

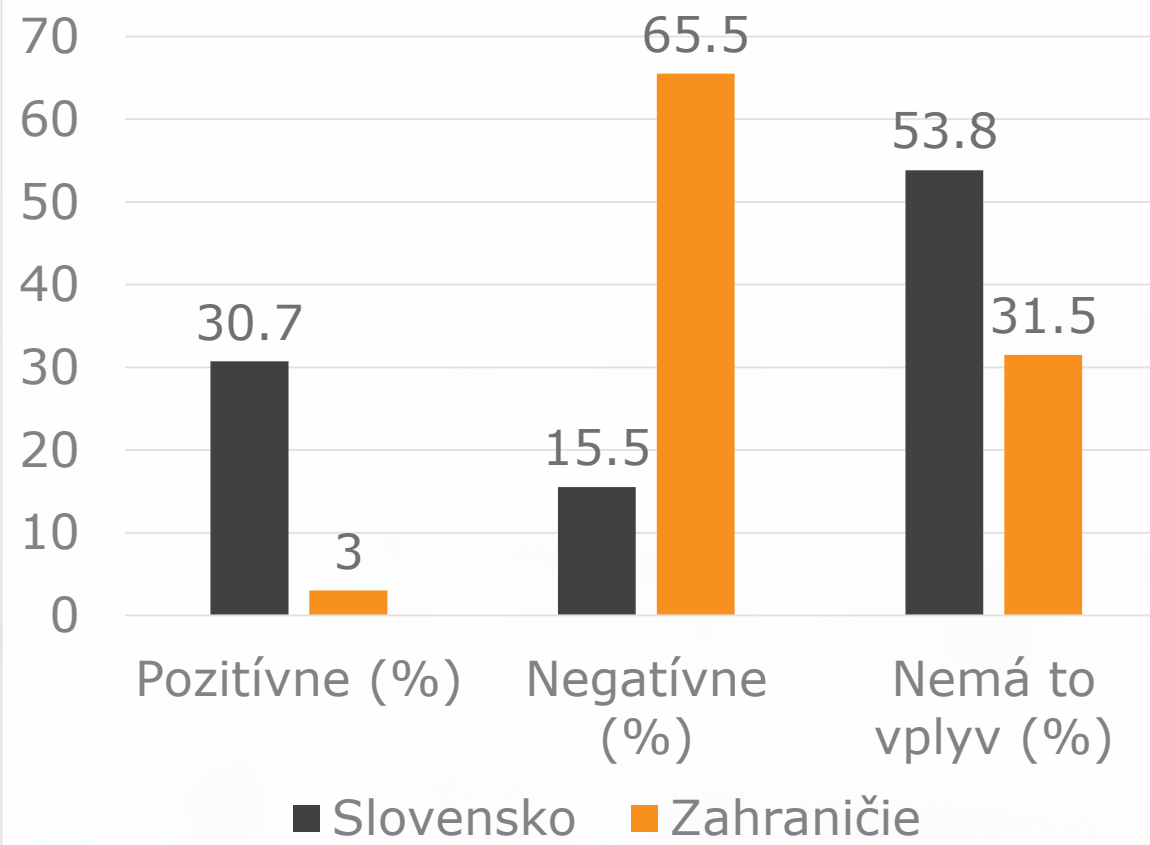
Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018. Počet respondentov: 169 študentov doktorandského štúdia, ktorí išli na PhD. na inú VŠ, než kde získali druhý stupeň VŠ

Ako vplýva na kvalitu doktorandského štúdia/odborný rozvoj VŠ učiteľa/vedca pokračovanie na tej istej VŠ

PhD. na rovnakej VŠ ako 2. stupeň

Zamestnanie na rovnakej VŠ ako PhD.

Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018. Počet respondentov: 852 VŠ učiteľov pôsobiach na Slovensku a 197 akademikov pôsobiach v zahraničí

Zahraničnú skúsenosť oceňujú aj zamestnávateelia

54 %

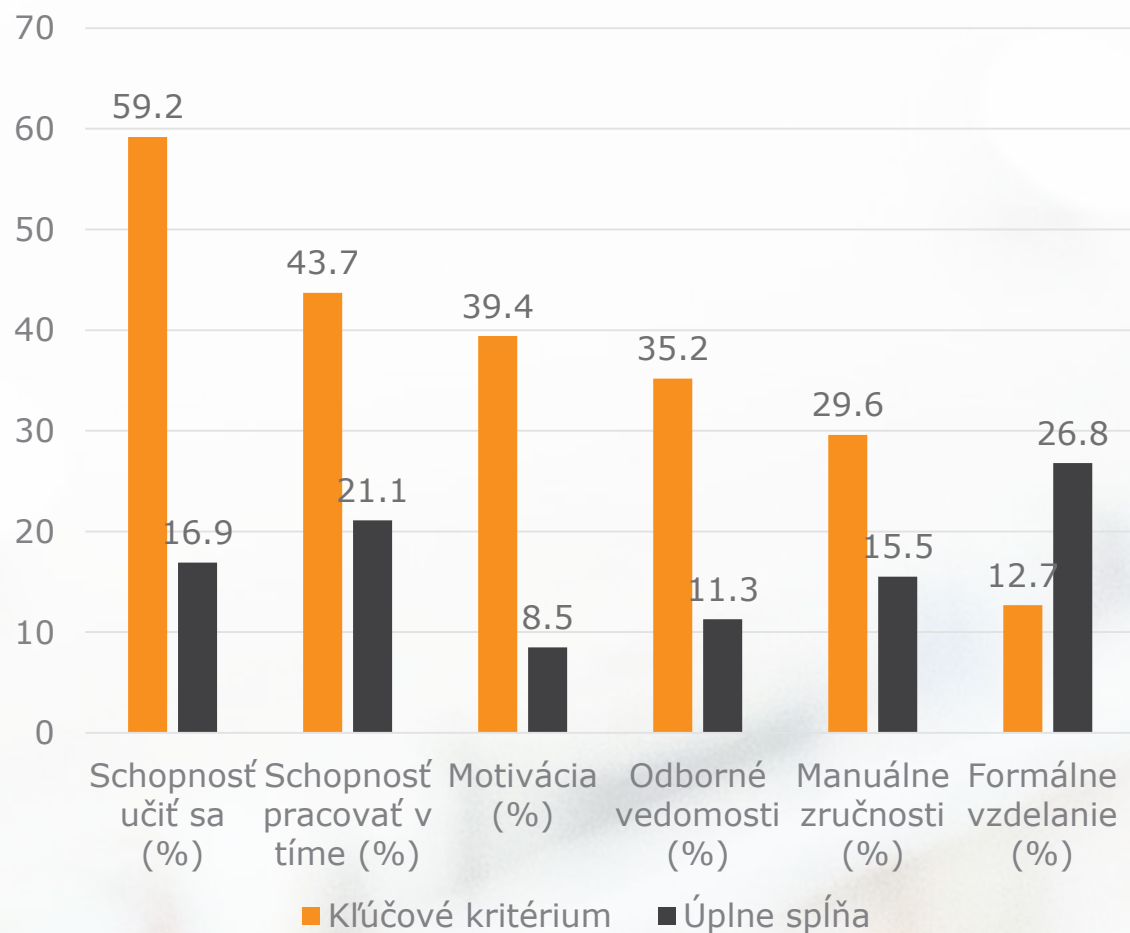
špecialistov na ľudské zdroje si myslí, že **absolventi zahraničných škôl sú lepšie pripravení na prácu ako absolventi slovenských škôl.**

Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018. Počet respondentov: 218 HR špecialistov

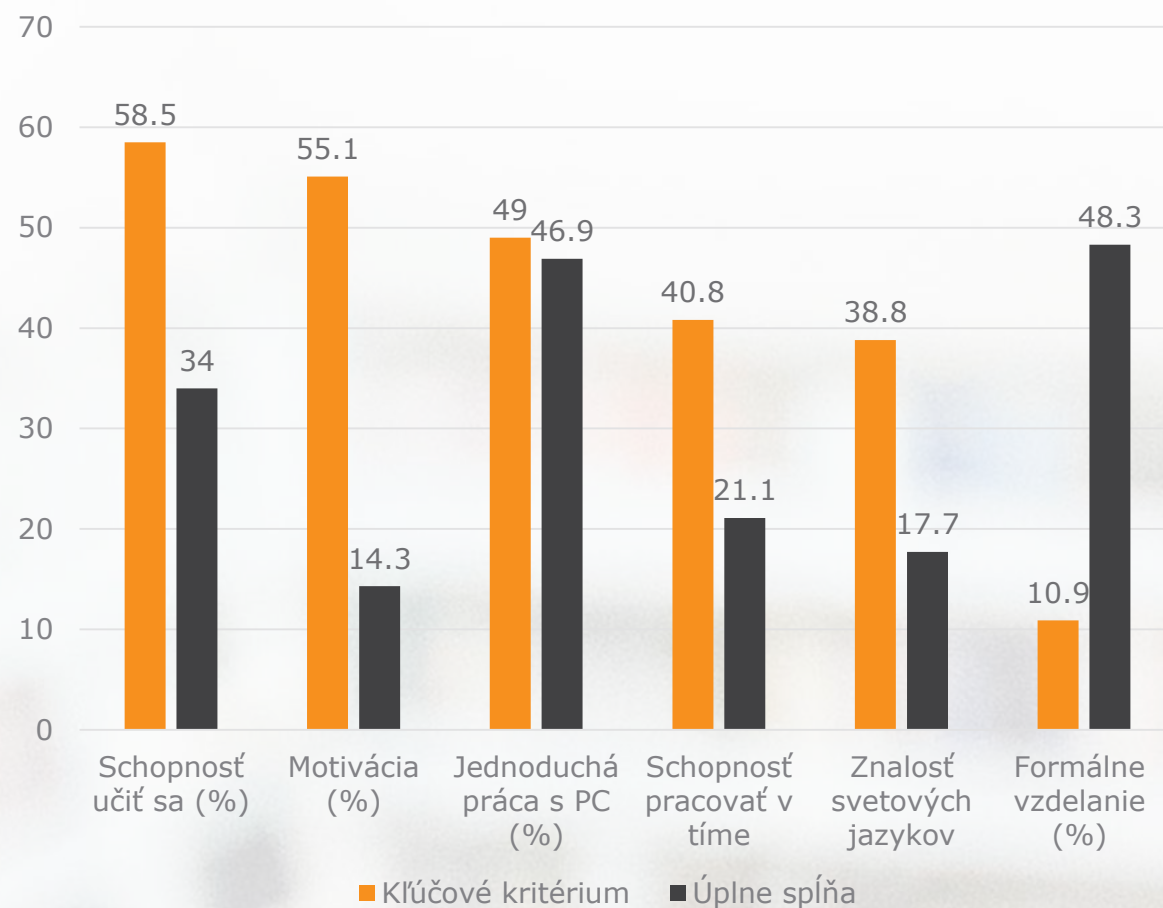
*„Ja keď môžem ako bývalý recruiter povedať, **tak títo ľudia boli veľmi zaujímaví, pretože to sú ľudia, čo sú proste ochotní na seba pracovať, neboja sa zmeny,** naozaj keď už niekto sa osvedčí v tom zahraničí, že ide tam povedzme sám alebo začína, keď ste boli vy v zahraničí keď ste študovali, **veľakrát aj študenti z Erasmu máme s nimi naozaj dobré skúsenosti, že to sú ľudia schopní sa sami o seba postarať**, to znamená, že to sú naozaj väčšinou tí ľudia, čo **nemajú problém flexibilne reagovať na nejaké veci a naozaj akákoľvek krízová situácia vedia ju riešiť.**“ (Špecialista na ľudské zdroje vo finančnom sektore)*

Absolventom našich škôl najviac chýbajú mäkké zručnosti (výber z 15 možností)

Spĺňanie kľúčových kritérií SŠ a ZŠ absolventi

Spĺňanie kľúčových kritérií absolventi VŠ

Zdroj: Dotazníkový prieskum To dá rozum, 2018. Počet respondentov: 71 HR špecialistov pracujúcich s absolventmi ZŠ a SŠ a 147 VŠ

Záver

- Študenti sú pri **medzinárodných mobilitách menej aktívni** ako učitelia – odrádza ich aj povinnosť **dobiehať povinnosti**
- Na VŠ na Slovensku dochádza v očiach akademikov v zahraničí **k akademickému incestu**
- **Absolventom VŠ na Slovensku** chýbajú najmä mäkké zručnosti, ktoré absolventi so zahraničným titulom majú

ĎAKUJEME ZA POZORNOSŤ

PROJEKT PODPORUJÚ

Európska únia
Európsky sociálny fond

Nadácia

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

DATALAN

